

УНІВЕРСИТЕТ СВІТОВОГО КЛАСУ ЯК СУЧАСНА МОДЕЛЬ ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Глобалізаційні процеси розповсюджують свою дію не лише на економіко-політичні сфери життєдіяльності, але й на культурне й освітнє середовище. Це сприяє активізації міжнародної діяльності університетів на глобальному ринку освітніх послуг, розширенню їх економіко-підприємницької діяльності.

Динамічна конкуренція між закладами вищої освіти як на внутрішньому, так й на світовому ринках освітніх послуг призводить до їх перетворення в великі суб'єкти підприємницької діяльності, які залучають диверсифіковані фінансові ресурси не тільки в межах внутрішніх, але й зовнішніх ринках, постійно розширюють сферу своїх послуг. Особливу місію у цих процесах займають університети світового класу.

Міжнародний досвід свідчить, що починаючи із середини ХХ ст. відбувається інтеграція, взаємозв'язок понять «дослідницький університет» та «університет світового класу», в яких системно розкрито парадигму синергійного поєднання освіти й науки в межах університетського закладу.

Сьогодні не існує загальноприйнятого визначення поняття «університет світового класу» (WCU) англ. – world-class university). Парадоксальність такої ситуації полягає за визначенням Ф. Альтбаха в тому, що всі бажають створити такий університет, але ніхто не знає, що це таке і як це отримати [1]. На думку Ф. Альтбаха, модель такого університету сформувалася з моделі дослідницького університету, який набув світового значення.

Рядом дослідників (P. Altbach, K. Khoon, R. Shukor, O. Hassan, Z. Saleh) визначено базові характеристики, які притаманні університетам світового класу і які відрізняють їх від звичайних закладів вищої освіти: висока кваліфікація професорсько-викладацького персоналу; високі показники науково-дослідної роботи; якісне навчання; великий обсяг фінансування з державних та приватних джерел; талановиті студенти; наявність іноземних студентів й магістрантів; академічна свобода; чіткий розподіл функцій й автономність управлінських структур, гнучкість в ухваленні рішень; високий рівень обладнання приміщень для навчання, проведення наукових досліджень, адміністративної роботи [2].

Більш розгорнуту систематизовану характеристику університету світового класу, що здійснена на основі аналізу особливостей організаційної структури та провідних аспектів діяльності найкращих американських дослідницьких університетів, дала міжнародна група вчених, за участю К. Морман, В. Ма та Д. Бейкера [3]. Ними

запропоновано «глобальну модель університету», яка має такі ознаки університету світового класу ХХІ століття:

- інтернаціональний характер місії університетів, що досягається впровадженням ряду індикаторів для вимірювання рівня інтернаціональної діяльності (кількість іноземних студентів, частка іноземних докторантів, партнерство з провідними світовими центрами);

- висока інтенсивність наукових досліджень та їх комерціалізація (здатність до отримання міжнародних грантів, публікація в провідних англосовітських виданнях);

- розширення професійних обов'язків академічного персоналу (надання переваги престижним науковим дослідженням за комерційними контрактами, консультування бізнесу, дослідницьких організацій, урядових структур);

- ефективна диференціація джерел фінансування (внаслідок зниження державного фінансування таких університетів до рівня – 10–15% загального його обсягу, спонукає академічний персонал до пошуку нових джерел. Обсяг залучень від дослідницьких грантів досягає 30–40% загального бюджету, решту становлять кошти прибуткових структур, заснованих університетом, благодійницькі внески, плата за навчання студентів, в тому числі зарубіжних, яка є суттєво більшою за вітчизняну плату);

- поглиблене партнерство між державою, бізнесом та університетами (така взаємодія отримала назву «потрійної спіралі» [4], держава сприяє такому партнерству шляхом встановлення системи економічних стимулів та різних преференцій);

- формування складної організаційної структури для впровадження нових освітніх програм та проведення наукових та інноваційних досліджень (технологічні парки, підрозділи з управління персоналом, з урядовими структурами, з моніторингу якості навчальних програм академічного рівня).

Сам заклад вищої освіти не може визначати свою приналежність до елітної групи університетів світового класу шляхом самостійного рейтингування, не дивлячись на те, що національні рейтинги існують у 45 країнах світу. Визнання статусу ексклюзивного закладу вищої освіти повинен визнаватися світовою спільнотою. З цією метою застосовуються міжнародні рейтинги ранжування університетів, засновані на бенчмаркінгу закладів вищої освіти різних країн світу. Саме глобальні світові процеси в системі вищої освіти сприяли виникненню міжнародних рейтингів університетів.

Найбільш престижними з семи міжнародних або глобальних рейтингів є такі: Рейтинг університетів світу, підготовлений «Times Higher Education» в Додатку з вищої освіти (THES) за участю QS (Quacquarell: Symonds Ltd) й Академічний рейтинг університетів світу Шанхайського університету Цзяо Тун (SJTU).

До третього міжнародного рейтингу, створеного Webometrics в лабораторії Cybermetrics (підрозділу Національної Ради з досліджень, головного державного органу в Іспанії, який координує наукові дослідження), включено 4 000 учбових закладів освіти по всьому світу [5].

Методологічною основою рейтингу Шанхайського університету є такі критерії: якість освіти, яка вимірюється кількістю отриманих випускниками та викладачами Нобелівських премій та інших престижних винагород; а також за показниками цитування результатів досліджень за кількістю публікацій у журналах Nature або Science.

Методологія «Times Higher Education» включає такі основні критерії: якість освіти; якість досліджень (обсяг, прибуток, репутація); індекс цитування; розмір внеску до бізнесових структур; інтернаціональність викладання та досліджень.

Міжнародний рейтинг закладів вищої освіти «Webometrics» оцінює якість сайтів університетів з наукової та навчальної діяльності, розмір їх сайту; його цитування. За п'ятибальною шкалою в ньому оцінюються різні види діяльності закладів вищої освіти, натомість основним критерієм оцінки виступає кількість посилань на них в системі Інтернет-ресурсу.

Перспективи створення університетів світового класу, окремі рекомендації яких можна адаптувати й для України, досліджено в роботі Джаміля Салмі «Створення університетів світового класу» [5].

Д. Салмі узагальнено міжнародний досвід щодо розробки трьох основних стратегій при вирішенні цього питання за підтримки державних інституцій. Уряд може модернізувати невелику кількість існуючих університетів з достатнім потенціалом для удосконалення (стратегія «відбору переможця»).

Одним із способів досягнення цієї мети повинно стати надання університетам право на автономію й розширення прав щодо прийняття управлінських рішень.

Важливим чинником є фінансування, яке залежить від результатів діяльності університетів й впровадження пільгового оподаткування бізнесу та спонсорів з їх внесків до бюджету університетів. Така система успішно пройшла апробацію у закладах вищої освіти США та Індії.

Згідно другої підходу уряд може забезпечити злиття ряду існуючих закладів вищої освіти та їх

трансформацію в новий університет світового класу на основі синергетичного ефекту (стратегія «створення гібрида»). Інтеграція вищих навчальних закладів шляхом злиття функціонуючих університетів здійснюється з метою зростання їх потенціалу (освітнього, дослідницького, підприємницького). Позитивним є досвід інтеграції університетів Франції, Данії. Для уникнення ризикової ситуації та невдач при злитті необхідно створення єдиної академічної культури, узгодження єдиної стратегії розвитку, забезпечення внутрішньої єдності викладачів, кафедр, факультетів.

Уряд створює новий університет світового класу з нуля (стратегія «чистої дошки»). Третій шлях створення університетів світового класу притаманний країнам (до яких певним чином відноситься й Україна), де превалюючими є інституціональні традиції та бюрократичні методи управління вищою освітою, доцільним є формування нових вищих навчальних закладів за умов залучення висококваліфікованих викладачів нової формації, не схильних до традиційної університетської культури.

Значну роль у фінансовій підтримці кращих університетів може відігравати приватний сектор. Крім того, приватний бізнес може брати участь у наглядових та опікунських радах університету, а також сприяти вибору учбових програм, розробці учбових планів, формуванні планів наукових досліджень відповідно до потреб ринку.

Створення університетів світового рівня в Україні повинно стати довгостроковою стратегією. Розробка ефективної стратегічної моделі щодо створення університету світового класу для закладів вищої освіти України повинна стати предметом подальших наукових досліджень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Altbach P. The costs and benefits of world class universities. *Academe*. January/February, 2004. URL: <http://www.aaup.org/publications/Academe/2004/04/f/04jfaltb.htm> Altbach.
2. Khoon K. A., Shukor R., Hassan O., Saleh Z., Hamzah A., Ismail R. Hallmark of a World-Class University. *College Student Journal*. 2005 (December). URL: http://findarticles.com/p/articles/mi_m0FCR/is_4_39/ai_n16123684.
3. Mohrman K., Ma W., Baker D. The Research University in Transition: The Emerging Global Model. *Higher Education Policy*. 2008. Vol. 21. P. 5–27.
4. Etzkowitz H., Leydesdorff L. The endless transition: a «triple helix» of university–industry–government relations. *Minerva*. 1998. Vol. 36(3). P. 203–208.
5. Создание университетов мирового класса. Джамиль Салми; пер. с англ. М.: Издательство «Весь Мир», 2009. 132 с.